

uitspraken te constateeren¹¹⁾. Maar als geheel genomen, bleeden zijn werken een bepaald systeem van levens- en wereldbeschouwing.

In dit systeem nu neemt de wetenschap een groote plaats in. Kuiper had diepe bewondering voor de wetenschap en gaf aan haar in zijn gedachtengang een integrale plaats.

Voor al methodisch kent hij haar een voornamelijk plaats toe. Dat blijkt b.v. wanneer men een onderzoek instelt naar Kuipers idee betreffende de z.g. gereformeerde beginselen. De Francke heeft daar in zijn referaat voor het Amersfoortsche Congres een breede studie van gemaakt. En daaruit blijkt, dat Kuiper de gereformeerde beginselen vervat ziet in de eerste plaats in de gereformeerde belijdenis. Maar in die niet alleen. Ook de geschriften van calvinistische theologen en wijsgeeren behooren tot de kenbron der beginselen. Vooral de beginselen, welke gelden op het gebied van staatkunde en maatschappijleer zijn niet in de belijdenis, maar in de geschriften der calvinisten te vinden. Het zou dan voorts de taak van de Kerk als organisme zijn deze beginselen op te sporen. Daarmede bedoelt Kuiper niet onduidelijk de Vrije Universiteit, het wetenschappelijk centrum van het Calvinisme. Zij, de calvinistische wetenschapsmensen van dezen tijd, hebben vooral de taak het gereformeerde volk voor te gaan in het doorlichten van de Schrift en van de gereformeerde beginselen. Zoo schuift hij de wetenschap als het ware in, tusschen de Schrift en de geloovigen, die hun roeping in het leven willen nakomen. De wetenschappelijk gevormde denker gaat tot de bronnen en reikt, wat hij uit de bronnen put, aan de calvinistische strijders over¹²⁾.

Deze instelling t.o.v. de wetenschap is mede een van de oorzaken geweest, dat de wetenschappelijke bestudeering van de theologie en wijsbegeerte in onze Kerken zulk een gezag heeft gekregen. Zoozeer boeide het systeem van Kuiper de geesten, dat men spoedig het verschil uit het oog verloor tusschen de stellingen der wetenschap en de belijdenis van de Kerk. De nadere toetsing van de vruchten der wetenschap aan Schrift en belijdenis begon al spoedig te ontbreken. Wel is er in die richting nog een poging gedaan. Mannen als Bavinck en Bouwman hebben gereageerd op Kuipers constructie van de z.g. beginselen en het is vooral Lindeboom geweest, die niet opgehouden heeft te waarschuwen voor de doodelijk gevaarlijke overschatting van de soevereine wetenschap. In zijn rede in 1894, gehouden bij de overdracht van het rectoraat aan de Theologische School, waarschuwt hij op zijn bekende, scherpe en tegelijk diep ernstige manier, tegen de overschatting van de wetenschap. „Zoodra de Godgeleerdheid hare eigene, hooge, heilige plaats inruilt voor de nevenschikking van alle menselijke wetenschappen, is, zou ik zeggen, haar licht reeds aan het tanen, haar bloed aan 't bederven, haar doodelijke hartkwaal begonnen. Van heeler harte zou ik wenschen, geheel en al mij hierin te vergissen. Doch, openhartig gesproken, die leer van een „tweeërlei Theologie“ (door Kuiper in zijn Encyclopaedie ontwikkeld, R. H. B.) kan ik niet anders dan hoogst bedenkelijk achten. De zoogenaamde „Souvereiniteit der Wetenschap“, waarmede zij in 't nauwste verband staat, schijnt mij toe meer uit den gedachtenkring van Cartesius en Spinoza dan uit het Woord Gods te zijn ontsproten“¹³⁾. Maar de reactie uit den ouden Christelijken Geref. kring, een enkele maal ook wel door bijmotieven vertroebeld, is genegeerd en weldra vergeten.

Daarmede was het systeem van Kuiper spoedig oppermachtig geworden. Het werd na den dood van den ontwerper gecodificeerd en voor kritiek practisch onaanastbaar verklaard. Tal van leidraden hielpen het voorts populariseeren en zoo was tegen het einde van de negentiende en in het begin van de twintigste eeuw een levens- en wereldbeschouwing ontworpen en gecodificeerd op basis waarvan het geheele gereformeerde leven in ons vaderland werd ingericht.

R. H. BREMMER.

¹¹⁾ Dr S. J. Ridderbos, De Theologische Cultuurbeschouwing van Abraham Kuiper, Kampen, 1947, pag. 87. Ridderbos constateert een tegenstrijdigheid tusschen Kuipers constructie van de gemeene gratie en die van Christus' koningschap, en hij concludeert: „Wij achten het niet mogelijk deze tegenover elkaar staande uitspraken te verzoenen“. O.i. is echter Christus' koningschap niet met het begrip van de gemeene gratie in overeenstemming te brengen vanwege de onhoudbaarheid van dit begrip zelf. Zie voorts het tweede gedeelte van deze studie.

¹²⁾ Referatenbundel Congres van Gereformeerden, pag. 72-73. Zie voorts wat Dr Francke in Ons Politieuma aanhaalt over Kuipers idee van het z.g. moeder-beginsel waaruit de andere beginselen moesten worden afgeleid.

¹³⁾ Godgeleerden, Heusden, 1894, Rectorale Rede van L. Lindeboom op den 39sten jaardag van de Theol. School, pag. 33. Lindeboom houdt in deze rede met kracht vast aan de stelling, dat iedere geloovige Godgeleerde is. „Van de daken moet het worden gepredikt, zóó dat ook de minst kundige het versta en zich geroepen voele om dit pand te verdedigen, dat elke geloovige een geestelijk mensch en daarom een Godgeleerde is; en dat ieder die daarop iets afdingt, in de theorie of in de practijk, het lichaam van Christus te na komt, Gods oogappel kwetst“. Lindeboom heeft meer dan iemand anders doorzien het gevaarlijke van den wijsgeerigen achtergrond van Kuipers constructies. Hij sprak zelfs over de bekeering van Kuiper en de zijnen. „Of er hoop is op zulk een bekeering van zoo voornamelijk mannen? Wat onmogelijk is bij de menschen, is mogelijk bij God“. (Bewaart het Pand U toevertrouwd).

UIT DE SCHRIFT

De wijzen in hun arglistigheid gevat, 2

En als zij heengingen, zie, eenigen van de wacht kwamen in de stad en boodschapten den Overpriesters al de dingen, die geschied waren. Mattheus 28:11.

Het teeken van Jona, den profeet, was hun eenmaal toegezegd als boos en overspelig geslacht, omdat zij eigen ontrouw-gegens-den-HEERE trachtten te bedekken door de verdenking van onbetrouwbaarheid bij Jezus, zoodat zij Zijn woorden weigerden te aanvaarden. Zijn wonderteekenen aan den duivel toeschreven, en van Hem vergden een teeken uit den hemel, als het manna wonder in de woestijn. Toen had de Heiland hun voorzeggd, dat zij nog één teeken ontvangen zouden, en wel dat van Jona, den profeet. Want gelijk Jona drie dagen en drie nachten was in den buik van den visch, alzo zou de Zoon des menschen drie dagen en drie nachten zijn in het hart der aarde.

We nu dit teeken is het dan, dat hun tenslotte gegeven wordt. Het wordt hen medegedeeld door onverachte getuigen, welke omstandigheid zij bij de Nivevieten vóór hadden; moesten die dat verhaal van Jona's wonderbare zeereis in den buik van een visch immers maar gelooven op gezag van zijn eigen getuigenis, terwijl hij het hun niet eens van te voren had gezegd.

Jezus daarentegen had hun Zijn verrijzenis uitdrukkelijk voorzeggd, en er aan toegevoegd, dat zij zou plaats hebben op den derden dag na Zijn begrafenis. En zij zelf waren het geweest, die Hem den dood hadden ingejaagd; die ook Zijn dood lichaam secuur hadden weggeborgen in een verzegeld en streng-bewaakt graf. En nu kregen zij juist van de mannen, die er voor waken moesten, dat Jezus' woord zelfs geen schijnvervulling vinden zou, van hun eigen menschen, die hun volste vertrouwen hadden, te hooren, dat de hemel zich met Jezus' graf had ingelaten, dat de krachten der toekomstige eeuw zich hadden doen gelden, en Jezus' woord zijn volle vervulling gevonden had.

Wij zijn zoo spoedig geneigd, wanneer wij hooren van Jezus' verschijningen aan Zijn discipelen, aan degenen, die in Hem hadden geloofd, te vragen: waarom heeft Jezus zich niet eens aan de Overpriesters en Ouderlingen, aan de Farizeën en Schriftgeleerden vertoond, en hen met de stukken overtuigd, met de teekenen van de spijkers in handen, voeten en zijde, dat Hij waarlijk was de gekruisigde, maar opgestane Heer?

Doch wij verstaan dan niet, dat zintuiglijke waarneming zonder meer nooit tot geloof leiden kan. Dat bovendien Jezus' eigen werk-bij-Zijn-eerste-komst-hier-op-aarde was volbracht, ook ten aanzien van de geestelijke leidslieden van Israël. En wij vergeten Jezus' woord, aan Abraham in den mond gelegd aangaande de broers van den rijken man uit de gelijkenis: zij hebben Mozes en de profeten, dat ze die hooren; indien zij Mozes en de profeten niet hooren, zoo zullen zij, ook al ware het, dat er iemand uit de dooden opstond, zich niet laten gezeggen.

Trouwens, konden zij geloofwaardiger getuigen vinden dan deze soldaten, wier rapport in hun doodelijke ontsteltenis onweerlegbare bevestiging vond? De waarheid daarvan stond hun op het gelaat te lezen.

Neen, indien zij ook dit getuigenis niet wilden aanvaarden, dan was het zonneklaar, dat niet onmacht, maar onwil hen weerhield Jezus als den Christus te belijden.

En zoo hooren wij hier het lachen Gods in dat stotterende rapport van die heldhaftige soldaten, buiten adem van het loopen, en vaalbleek als waren zij levende lijken. Zijn dat die kranige kerels, die Jezus in Zijn Zelfovergave te bespotten waagden; die een weerloos man durfden spuwen in het gelaat? Zijn zij zóó spoedig uit het veld geslagen, en zijn ze zóó doodsbenuwd zelfs voor één enkelen engel, van wie Jezus er legioenen tot Zijn beschikking heeft?

O, wat schaterlacht het in den hooge!

Maar wij hooren hier niet alleen het lachen des hemels over die dappere soldaten met hun zielige figuur, doch niet minder ook over die wijze, uitgeslapen Overpriesters met hun Raad, gevangen als ze zitten in hun arglistigheid.

Ontwikkelingsidee in de pluriformiteitsleer?

[Verleden week bleef 't slotgedeelte staan wegens plaatsgebrek. We geven thans dit slot; gemakshalve kiezen we een nieuw opschrift. De (I) onder den titel van verleden week kan dus vervallen. K. S.]

En dan is er nog iets. Er is nog een vraag, die wij als één der voornaamste, zoo niet als de voornaamste der kernvragen in dit geding zien. We bedoelen de belangrijke en principiële kwestie, of de beweerde pluriformiteit een moment van „ontwikkeling“ is, ja dan neen.

Ieder weet, dat óók hierop door meer dan één toestemmend geantwoord wordt. Dr V. Hepp heeft eenmaal verklaard, dat Kuiper en Bavinck aan de z.i. oude leer der pluriformiteit een „nieuw element“

Zij, die al hun best hebben gedaan, dat niet eenig getuigenis van Jezus' opstanding kans van slagen zou kunnen hebben, ja, die gedaan hebben wat zij konden om zulk een getuigenis-zelf onmogelijk te maken, zij zijn de eersten, die het getuigenis daarvan in Jeruzalem te hooren krijgen. En dat niet van discipelen van aien grooten „verleider“, zooals zij Jezus betitelden, neen, maar Nota Bene door de mannen, die zij hadden uitgekozen, om een eventueel dergelijk getuigenis te helpen den kop indrukken.

Hadden zij nu maar géén wacht bij het graf gezet. Nu hebben zij van die hulp meer last dan gemak. Hebben zij immers zelf de heidenen als onbevooroordeelde getuigen erbij gehaald. Stel-je-voor, wanneer die wachters Jeruzalem ingingen en ruchtbaar maakten hetgeen zij in den hof van Jozef van Arimathea hadden meegemaakt.....

Hóórt ge het, het spotlachen Gods in den hooge over die listige lagenleggers om de discipelen bij eventuele poging tot diefstal van Jezus' lijk te vangen, waar zij van Hem gevangen werden in hun eigen netten?

Paschen, Paschen,
dwaze mannen
dachten Hem in 't
graf te spannen
met Pilatus' zegelmerk.
Paschen, Paschen,
ijdel werk,
ijdel waken,
God almachtig
is verzezen
eigenkrachtig
Hallelujah
dóór een steen
eër de zonne in
't Oosten scheen.

Die spotlach Gods moge aanstekelijk werken op ons, opdat wij het weten, dat, hoe ook de satan en zijn rijk met intrigeeren en geweldpleging zich ooit tegen Christus Jezus en Zijn Kerk te weer moge stellen, en de ongodisten den Opgestane en Eeuwig levende in Zijn volgelingen mogen bekampen als ware Hij dood, de HEERE onze God eenmaal op Zijn tijd de waarheid van het getuigenis der opstanding van Jezus Christus, onzen Heer, in Zijn wederkomst op de wolken bevestigen zal, zoodat zij er niet meer onder vandaan komen kunnen; zij er zich ook niet meer onder vandaan liegen kunnen, want..... de boeken, d.i. de consciëntien zullen geopend worden, en dan zullen de verborgenheden en geveinsdheden der menschen voor allen ontdekt worden. Zoodat zij overwonnen zullen worden door het getuigenis van hun eigen gewetens. (N.G.B. art. 37).

Zal echter die spotlach Gods zoo op ons aanstekelijk kunnen werken, dan zullen wij dit Godswoord moeten aanvaarden in geloof. Dit Godswoord, dat ons óók zegt, dat wij aan de teekenen der tijden genoeg zullen hebben, als door God Zelf ons voorzeggd. Dat wij ze zullen moeten zien in het licht der Goddelijke profetie als voorboden van Christus' wederkomst, met de opwekking toch te waken als de getrouwe dienstknechten, die de komst van hun Heer verbeiden. En dat wij ons niet zullen laten verleiden God te verzoeken in het afvergen van een teeken naar onze eigen kortzichtige gedachten en eigenzinnige begeerten, om eerst daarna en daarnaar de betrouwbaarheid en geloofwaardigheid van Zijn Woord af te meten.

Wanneer wij b.v. niet willen gelooven, dat Christus Jezus ook vandag Zijn Kerk regeert en het heetel bestuurt, tenzij Hij niet spoedig daarvan blijf geeft op een wijze, welke ons dienstig en noodzakelijk voorkomt, dan zullen wij al onze levensdagen tevergeefs daarnaar blijven uitzien; zullen ook de van-God-gegeven teekenen der tijden ons niet toespreken, doch zal ook ons slechts één teeken overblijven, gelijk het Jona-teeken het boos en overspelig geslacht van Jezus' dagen, n.l. het teeken van den Zoon des menschen op de wolken des hemels.

Maar dan zal dit ook voor óns te laat zijn, gelijk het Jona-teeken voor het ongeloovig Israël. Dit zal óns dan evenmin tot geloof en bekeering brengen als dat van Jona den Joodschen Raad.

Groningen.

J. GROEN.

KERKELIJK LEVEN

hebben toegevoegd, n.l. dat de pluriformiteit een moment van ontwikkeling beteekent (Almanak N.D.D.D. 1934). Anderen daarentegen hebben juist tegen het denkbeeld van zulk een moment-van-ontwikkeling bezwaar ingebracht. Wij voor ons meenen, dat Hepp in dezen anders waardeert, ook uit een oogpunt van gereformeerd wijsgeerig denken, anders dan ditmaal recht is, met name wanneer hij verklaart, dat dit element „toch niet de kern der pluriformiteitsleer raakt“ en beter kon worden uitgeschied in het destijds door hem geleverde betoog. Wij echter gelooven, dat in elk tot de kern doordringend betoog nopens de pluriformiteitsleer de ontwikkelingsgedachte van primaire betekenis is.

En wij ge
element v
oogpunt
moet er
de plurif
als fase
Christus
Dat me
(ontwikke
dragen ni
langs erk
Jonker, '3

„Het zo
per's split
leantie, n
denkinstel
eind vorig

En dan
noot naa
katiën:

„De tau
zonder sp
Kuiper:
kerkforme
Zoolang
Hervorm
proces vol
het priest
Het die
kolossus
zijn deeler

Tot zoc
blad noer
In onze
uitspraak
Het be
heid“ uit
De tekst
overal in
is, daar
„lied der
(Gezang
heid stre
en ook w
ling van
zijn godd
vrijheid i
Nu gel
dat Kuyp
ben.
Of het
vriend“
te laten
Wij au
„Voorwo
preek in
„de gelo
komst in
maar hij
riode, die
tuiging e
precieshe
uit 1873.
En dit
Wie K
van 1873
Dat gel
(de kwes
teit.

Op bl.
zes gebru
over den
Slechte
toest
op zie
sprong,
(geen
beleid.
„blijkt“
schen g
Staat de
niet, zo
vroeg
Dat bete
en belid
overheid
lijdenis
haar z
zaam k
typische
redeneer
als reder
felte ver
de stell
spreekt,
het g
van S
tuurlijk
loof, id
wordt na
Intussche
haald, w
Dat g
We late
„denken
euw) m

dat niet eenig van slagen zou wat zij konden te maken, zij van in Jeruzal-discipelen van zus betitelden, die zij hadden getuigenis te

het graf gezet. st dan gemak s onbevooroor-voor, wanneer chtbaar maak- van Arimathea

den hooge over bij eventuele ings, waar zij n netten?

verken op ons, satah en zijn ich ooit tegen ge stellen, en ig levende in are Hij dood, tijd de waar- g van Jezus st op de wol- er onder van- t meer onder- oeken, d.i. de dan zullen de ienschen voor vonnen zullen zen gewetens.

aanstekelijk woord moeten dat ons óók i genoeg zul- zegd. Dat wij oddelijke pro- omst, met de rouwe dienst- verbeiden. En od te verzoe- r onze eigen egeerten, om urheid en ge- ieten.

dat Christus n het heelal n blijkt geeft akelijk voor- in tevergeefs an-God-gege- ten, doch zal ijk het Jona- in Jezus' da- menschen op

ijn, gelijk het Dit zal óns ngen als dat

J. GROEN.

JK LEVEN

ormiteit een g beteekent ntegen heb- ben moment- ij voor ons ert, ook uit- denken, an- eer hij ver- kern der worden uit- erde betoog. n doordrin- e ontwik- eteekenis is.

En wij gelooven niet, dat men er goed aan doet, dit element uit het debat te lichten; reeds niet uit een oogpunt van nauwkeurige historie-beschrijving. Men moet er geen zand over strooien, dat dr. Kuiper zelf de pluriformiteit „naar vaste overtuiging” als fase van ontwikkeling ziet, waartoe de kerk van Christus moest komen.

Dat men daarom dat moment van beweerde evolutie (ontwikkeling) als door Kuiper in de discussie ingedragen niet achteloos ter zijde kan stellen, is nog onlangs erkend door „De Waarheidsvriend” (artikel H. Jonker, 30 Maart 1950). Deze merkt op:

„Het zou de moeite waard zijn te onderzoeken of Kuiper's splitsingsgedachte, die aangestuurd heeft op de doeleantie, niet samenhangt met een bepaalde wijgerige denkinstelling: n.l. het denken in „gedifferentieerde vorm eind vorige eeuw”.

En dan verwijst de auteur van bedoeld artikel in een noot naar de volgende passages uit Kuiper's Predicaties:

„De taak onze eeuw is de splitsing der kerk zóó zonder sparen door te werken, tot de Geest (er staat bij Kuiper: geest, K. S.) van Christus maatstaf zij van kerkformering.....

Zoolang ge de volkskerk handhaaft en den arbeid der Hervorming niet door voortzetting van het splitsingsproces voltooit, is de dienaar geen herder en hebt ge voor het priesterschap geen terrein.....

Het die eene massale kerk op, laat dien gedrochtelijken kolossus door elgen topzwaarte kantelen, vergruizelen in zijn deelen”.

Tot zoover De Waarheidsvriend. De schrijver in dat blad noemt als vindplaats uit de Predicaties bl. 399. In onze uitgaaf (Kampen, 1913) vindt men de eerste uitspraak op bl. 405/6; de tweede en derde op bl. 409.

Het betreft hier een preek van Kuiper over „Vrijheid” uit 1873. Dertien jaar dus vóór de doeleantie. De tekst was: „Waar de geest (de kleine g staat overal in mijn editie) des Heeren (d.i. van Christus) is, daar is vrijheid”. Nadat Kuiper zijn hoorders een „lied der vrijgemaakten” op de lippen gelegd heeft (Gezang 46: 50, 51) gaat hij betoogen, dat naar vrijheid streeft: de maatschappij, de kerk van Christus, en ook wie dient aan haar Altaren; onder vooropstelling van de gedachte, dat, waar „de geest van Christus zijn goddelijken adel in hart en leven stort”, aldaar vrijheid is.

Nu gelooven wij, dat die preek mis is. We denken, dat Kuiper dat zelf later ook wel gevonden zal hebben.

Of het daarom niet beter is, zoowel „De Waarheidsvriend” als ons blad, te verzoeken, deze oude pluife te laten liggen?

Wij antwoorden: neen. Kuiper zelf zegt in zijn „Voorwoord” van Maart 1913, dat hij wel de intrepreek in Beesd (Nov. 1867) heeft weggelaten, omdat „de geloofs-crisis, die hij destijds doorleefde bij zijn komst in Beesd, nog te zeer in haar eerste begin was”, maar hij merkt enkele regels later op, dat in de periode, die van 1867 tot 1873 verliep, zijn geloofsovertuiging eerst van lieverlede tot meerdere vastheid en precisiesheid gekomen is. Welnu, de bedoelde preek is uit 1873.

En dit niet alleen.

Wie Kuiper kent, weet, dat hij juist in die preek van 1873 dingen zegt, die hij later heeft gehandhaafd. Dat geldt zoowel van art. 36 der Geloofsbelijdenis (de kwestie van de overheid), als van de pluriformiteit.

Op bl. 400 (het is een noot in de door schrijver dezes gebruikte editie) wordt gezegd: „Wat onze vaders over den plicht der overheid beleden, belijden ook wij. Slechts brengt verandering van toestand wijziging in tweeërlei opzicht”. Dan volgt er een wonderlijke gedachten-sprong, die uitloopt in de verzekering: het artikel is geen altijd geldende regel van Staatsbeleid. En voorts: als volkomen godsdienstvrijheid „blijkt” het beste middel (!) te zijn, om den valschien godsdienst tegen te staan, „dan volvoert de Staat den plicht, hem in dit artikel opgelegd, juist niet, zoo hij doet, wat naar inzicht van vroegere dagen als plicht voor hem gold”. Dat beteekent dus: het staat er wel, en wij gelooven en belijden het wel, en wij schrijven het wel aan de overheid voor, maar u moet niet denken, dat deze belijdenis ook werkelijk normatief is: een overheid, die haar zou gehoorzamen, zou juist ongezamen kunnen zijn in bepaalde omstandigheden. Een typische, ongereformeerde, niet belijdenisgetrouwe redeneering: ze zou in 1944 kunnen aangegrepen zijn als reden van afzetting; ze verklaart de confessie in felle verouderd, en steunt dan ook de ongereformeerde stelling in de preek, den tekst zelf, als die uitsprekt, bl. 400: dat art. 36, „hoe waar ook voor het geloof, in ideëlen zin, geen regel van Staatsbeleid meer is”. Dat is natuurlijk helemaal mis: het is wel waar voor het geloof, ideëel, maar verder behoeft diegene, die hier wordt aangesproken, zich er niets van aan te trekken. Intusschen, ieder weet, dat Kuiper later heeft herhaald, wat hij in 1873 poneerde.

Dat geldt nu ook van de kerkelijke pluriformiteit. We laten wat „De Waarheidsvriend” zegt over het „denken in gedifferentieerde vorm” (in de vorige eeuw) maar rusten. Maar we gelooven wel, dat de

verwijzing naar wijsgeerige achtergronden, en dan onjuiste, die Kuiper op de hoogeschool heeft meegekregen, hem nog in 1873 min of meer beheerschen. Op dit punt treft „De Waarheidsvriend” metterdaad de roos. We geven enkele citaten uit de preek:

„Van terugkeer naar 1618 kan geen heil gewacht. De mensch is anders dan toen. Ook één onzer, in die eeuw teruggeschoven, zou als een vreemde buiten haar levensstroom staan..... De toonaard dezer eeuw is niet de gesloten eenheid, maar de splitsing in deelen” (404).

Dat is nogal kras, vindt U? Maar niet krasser dan wat eerst vooropgesteld was:

„Zooveel harten, zooveel zinnen” wierd onze eeuw tot leenspreuk. Verbijzondering der geesten schijnt haar tot levenswet gesteld van God” (404).

Uit deze ongetwijfeld uit ongelooovige filosofie stammende denkbeelden trekt Kuiper nu conclusies:

„Een geschiedkundig proces, sinds eeuwen gistend, kan eerst door 't letten op dien elsch (n.l. van splitsing in deelen) zijn laatste tijdperk doorloopen. Men heeft in Constantijns dagen ter kwader uur beproefd, de eenheid der Kerk van Christus in haar éénheid van organisatie te zoeken..... De arbeid der Hervorming, hoe schoon ook begonnen, is halverwege gestaakt. Vrijheid van den geest moest ze brengen (404/5)..... Wat de Hervorming ongedaan liet, is ons ten plicht, M.H. De taak onze eeuw is, de splitsing der kerken zóó zonder sparen door te zetten, tot de geest (kleine g, in heel de preek. De Waarheidsvriend citeert onjuist, zie hierboven) van Christus, en die alleen, maatstaf zij van kerkformering (405/6)..... De eenheid der Kerk heeft de eenheid des geestes gebroken, — alleen door de veelheid der kerken keert de eenheid in Christus terug..... Zie 't aan Amerika, M.H. Daar is, wat hier moet worden..... zonder dwang, zonder juk, heerscht daar de geest van Christus, en Christus zelf waakt bij het altaar van Amerika's heilige vrijheid (406/7).

GEHEIME AGITATIE

De Oosterbeeksche conferentie II heeft eens beweerd, dat er in 1944 wel „agitatie” gevoerd was. Dr F. L. Bos, gevraagd om namen en feiten te noemen, deed het niet. Intusschen blijkt van allerlei kant, dat er thans agitatie gevoerd wordt. Op onderscheiden plaatsen houdt men geheime samenkomsten; en alleen vertrouwde adressen mogen erbij. Men probeert van onderen op te breken, en dat terwijl men nog altijd zegt met ons langs synodaal-deputatelijsen weg te willen spreken. Iemand vergeleek dat onlangs met het doen van Stalin, in een of andere karikatuur. Hij omhelste iemand, staande tegenover hem van aangezicht tot aangezicht; maar de omhelzende armen probeerden meteen van achteren de zakken van den omhelsde leeg te halen. De cellenbouw, allang voorbereid, wordt voortgezet en de vrucht probeert men te oogsten. In bepaalde plaatsen spreken sommigen van een heengaan, straks, in gróepsverband.

Niet iedere synodoraat intusschen vindt dit gehaer fraai; er zijn al nieuwe vrijmakingen gekomen, mede uit protest. Ds Y. K. Vellenga, synodocr., schrijft in zijn kerkblad iets over wat hij las in de anti-vrijgemaakten-pers, staande onder leiding van Toornvliet, den Hartogh, Ridderbos jr. Dit blad schreef:

„Onze kerkeraden moeten opnieuw contact zoeken met de Kerkeraden der Geref. Kerken (Art. 31). Indien een kerkeraad geen gehoor geeft, wende men zich tot de gemeentelieden om hem aan te spreken in het ambt der gelovigen. Persoonlijk, broederlijk gesprek kan hier veel doen”.

Ds Vellenga heeft hier niet veel mee op. Hij zegt: „Hier

wordt aangeraden, dat „onze kerkeraden” contact zullen zoeken met de vrijgemaakte kerkeraden en als die vrijgemaakte kerkeraden geen contact begeren, „zich te wenden tot de gemeentelieden om hen aan te spreken in het ambt der gelovigen”.

Maar ds Vellenga oordeelt: „Zoo'n optreden vind ik geen stijl”. „Het is”, zegt hij, „het is

geen stijl om, wanneer een vrijgemaakte kerkeraad niet met de onze praten wil, onder de duiven van deze kerkeraad te gaan schieten, of om wat meer in de kerkelijke stijl te blijven, op de schapen van de vrijgemaakte kudde te gaan jagen, en zulks te doen onder het mom van het voeren van een „persoonlijk en broederlijk gesprek”. Als men nu de zaak helemaal in de war wil hebben, moet men dit gaan doen”.

Tot zoover ds Vellenga.

Nu komt de vraag, of de synodocraten, die handelen volgens dit recept, zich houden aan hun synode (de Haagsche). Ds V. meent, dat dit niet zoo is. Hij wijst op een rapport, en zegt dat: „Uit

dat rapport blijkt, dat onze deputaten voor samenspreking de opdracht ontvangen hadden „samen te spreken a. „met de Gereformeerde Kerken (Onderhoudende art. 31 K.O.) wanneer deze zich daartoe bereid verklaren”, en b. „met afzonderlijke leden dezer Kerken, indien zij het verlangen daartoe bij deputaten kenbaar maken”.

Het onder b. vermelde heeft — aldus nog steeds ds Vellenga — mij nog nooit bijzonder kunnen bekoren, want het is geen fraaie wending eerst een samenspreking

Tot zoover Kuiper.

We vergeten niet, dat heel de preek vecht tegen de volkskerk, en dat er dus een streven was, dat onze sympathie heeft. Men mag dit alles niet op rekening van den lateren Kuiper stellen.

Maar als hij, op bepaalde punten later tot beter inzicht gerijpt, dan is toch nog (evenals in artikel 36-kwesties) zijn positie neemt in wat geworden is, in de historische ontwikkeling (zeg maar: deformatie) der dingen, en niet in het geschreven Woord, dat voor elken tijd, wat de normen aangaat, eenzelfde taal laat hooren, dan zeggen we: op dit punt is gebleven wat er reeds lang was; de ontwikkelingsidee zit Kuiper dwars. En heel de pluriformiteitsidee gaat daarop terug: een valsche filosofie.

Het was dan ook die valsche filosofie, welke Kuiper parten speelde in een andere preek, over „Eenheid” (1873, een half jaar na de voorgaande). „De hoogste idee (!) der natuureenheid (!) moet regel (!) voor de eenheid der Gemeente zijn”, lezen we daar (bl. 437).

Maar we kunnen allicht dit wonderlijke staal van denklenigheid bewaren voor de volgende maal.

Voor het oogenblik constateeren we slechts: die heele evolutiegedachte, en heel dat liberalisme, en heel die vrijheidsfilosofie, heeft bij later inziden, zoowel onder de belijders als bij de ontwerpers, zich een graf zien delven. Van die achtergronden is niets overgebleven; niemand neemt meer deze ideeën onder ons voor zijn rekening.

Maar dan valt daarmee ook de laatste steun voor de pluriformiteitsleer weg, en rest ons alleen maar de uitspraak: het is wel een gangbare leus geweest, maar nooit een gangbare leering, heel die pluriformiteit. Alleen de zwakkelingen venten leuzen zonder leering. Men gaat er altijd het doodspad mee op.

K. S.

Tenslotte verklaart ds Vellenga:

„Ik behoer zo graag tot een kerk, waarvan ik de gangen, voorzover door mensen aangewezen, volgen kan en die recht zijn voor hoofd en hart.

En als men het mij vraagt kan ik de gangen van de vrijgemaakte kerken, formeel genomen, beter volgen dan die van onze eigen kerken.

Met het uitgangspunt dier kerken, de vrijmaking en de verwerping van de beslissingen onzer Synodes ben ik het volstrekt oneens.

Maar, indien men dat uitgangspunt aanvaardt, ziet men dat deze kerken een klaar aangegeven weg bewandelen.

En het is wel mogelijk, dat er onder ons velen zijn, die datzelfde van onze kerken zien en zeggen.

Maar het schijnt mij te vrezen, dat het aan sommigen niet zo duidelijk is.

Het is schoon als de begeerte om te herenigen groot is en blijft.

Maar het is niet schoon als de oorzaak der scheiding vergeten wordt.

Want onze kerken hebben in 1942, 1943, 1946 en 1950 gezegd: zo is het.

En dat heeft de scheiding veroorzaakt en bestendigd.

En als nu allengs het accent schijnbaar wat verlegd wordt naar het: „wij moeten weer bij elkaar”, dan zal daarbij toch dat klare spreken van: „zo is het”, blijvend gehoord moeten worden.

En mede en onverzwakt onze gedragslijn bepalen”.

We kunnen wat ds V. zegt, verstaan. Alleen maar hij komt te laat. Want de methode, die thans op groote schaal wordt toegepast (en waartegen onze Groningsche synode reeds in '46 protest aantekende) is al lang aangemoedigd door de synodes van ds Vellenga's medestanders. Die methode is ook gevolgd tegenover de twee gebroeders Bos. Op die methode is aangestuurd door Oosterbeek. Die methode wordt door ondergrondsch gestook (in besloten vergadering en in correspondentie, één kras staal kreeg ik onder de oogen) bewust nagestreefd. En men zal ds V. kalm laten praten, tenzij men zou gaan inziden, dat deze methode niet aan te bevelen is uit utiliteitsoogpunt.

En als het (b.v. aan dr L. v. d. Zanden) lukken mocht ná besloten samenkomsten een groepje zoover te krijgen, dat zij zich gaan „melden”, wel, dan is — zal hij zeggen — immers aan de Haagse gerechtigheid voldaan? Ds Vellenga heeft ook de zes „zich zien melden”. Maar wat is daaraan voorafgegaan? Zeker niet een onthouding, als welke hij thans aanbeveelt. De anderen uit zijn kring zullen hem laten praten. Ze zullen dóórzetten. Omdat ze niet den officieelen weg af willen wandelen, die in een paar korte zinnetjes een samenspreking kon doen zien als zinvol.

Maar ds V. heeft goed begrepen: het tegenwoordige gescharrel bederft voor goed alles. Waarom probeeren de heeren het niet net zoo bij de Christelijke Gereformeerden b.v.?

K. S.